

**Belarusz krízis: lehetséges főbb forgatókönyvekről
és megvalósulásuk valószínűségéről**

Belarus crisis: possible main scenarios
and probability of their realization

ILYASH GYÖRGY

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás és tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Ilyash György, 2020.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2020.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.E-2020.90>

Összefoglalás: A Belarusz krízisre érdemes rátekinteni a stratégiai előrejelzési módszertan(ok) segítségével. A belarusz és nemzetközi politikai szereplők érdekei jelentős mértékben határozzák meg az országban zajló folyamatokat. Ennek megfelelően az előrejelzésben ezen érdekek azonosítására érdemes összpontosítani. Az eddigi tények alapján jelenleg a Lukasenka elvárásai szerint megvalósuló – döntően rendezett és időben elnyújtott (néhány hónaptól egészen egy-két évig terjedő) – rendszerváltás a legrealisabb forgatókönyv.

Kulcsszavak: Belarusz, krízis, előrejelzés

Abstract: *The crisis in Belarus should be addressed (among other approaches) through strategic forecasting methodology. The interests of Belarusian and international political actors significantly determine the processes taking place in the country. Accordingly, the forecast should focus on identifying these interests. Based on the facts so far (September 1, 2020), the most realistic scenario according to our analysis will be a regime change in line with Lukashenko's expectations (lasting from a few months to a year or two).*

Keywords: Belarus, crisis, forecast

A 2011-ben elindított [Good Judgement](#) projekt számos esetben bizonyította már előrejelzései pontosságát. A stratégiai előrejelzési módszertanok között [az említett projekt keretében kidolgozott módszertan](#) prominens helyett foglal el. A belarusz krízis kapcsán kiadott [aktuális előrejelzésük szerint](#) Lukasenka elnöki pozíciója 2020 novembere előtti megszűnésének valószínűsége 8%. A krízis alakulását nehéz előrejelezni, azonban a lehetséges forgatókönyvek felvázolása és elemzése, a közvetlenül érintett nemzetközi szereplők érdekeinek áttekintése segíthet tisztábban látni a belarusz szituációt, és annak potenciális nemzetközi hatásait.

Az elemzés – támaszkodva az említett módszertan egyes elemeire – először felvázolja az értelmezési kontextust, ezt követően számba vesszük a főbb forgatókönyveket, valamint a belpolitikai és nemzetközi szereplők kapcsolódó érdekeit. Mindezen perspektívák egyesítése segíthet megérteni az egyes forgatókönyvek megvalósulásának valószínűségét (3 hónap – 1 év távlatában), és azok potenciális nemzetközi hatásait.

A POSZTSZOVJET TÉRSÉG, MINT REFERENCIACSOPORT

A Belarusz krízis kifutásának/megoldásának az előrejelzése érdekében először a posztszovjet térség vonatkozó általános trendjeit (melyek a mostani krízis megértéséhez az adekvát értelmezési kontextus és referenciacsoport) kell értelmeznünk, majd pedig az ország sajátos, konkrétabb körülményeit.

A posztszovjet térségben lezajlott forradalmak (rendszerátalakítások) összesítését és az adatokból levonható következtetések megfogalmazását Pavel K. Baev végezte el [2011-es](#) és [2019-es](#) tanulmányaiban. Vizsgálódásai összesen 17 forradalmi kísérletet azonosítottak, ebből 9 sikeres volt elsődleges célját tekintve, vagyis a rendszerátalakítás megtörtént, ugyanakkor a forradalom utáni fejlemények (a másodlagos célok megvalósítása) az esetek többségében csalódást okoztak. Az adatok szerint a 2010 utáni időszakban csökkent az esetek száma (1. táblázat). A nyugati és az orosz bevonódás/részvétel mindig szimmetrikus, vagyis az egyik részvétele azonnali válaszra készíti a másik szereplőt. Az erőszakot teljesen nélkülöző forradalmak a térségben ritkán fordultak elő. A forradalmat kiváltó leggyakoribb tényező a választás manipulálása.

1. táblázat.

The List of Post-Soviet Revolutions

State	Date	Success	Violence	Elections	Russia/West
Azerbaijan	2003	No	Government	Yes	Yes/Yes
Georgia	2003	Yes	Opposition	Yes	No/Yes
Abkhazia	2004	Yes	Opposition	Yes	No/No
Ukraine	2004	Yes	None	Yes	Yes/Yes
Kyrgyzstan	2005	Yes	Both	Yes	No/Yes
Azerbaijan	2005	No	Government	Yes	Yes/No
Belarus	2006	No	Government	Yes	Yes/Yes
Georgia	2007	No	Government	No	No/No
Armenia	2008	No	Government	Yes	Yes/No
Georgia	2009	No	None	No	No/No
Moldova	2009	Yes	Opposition	Yes	No/Yes
Kyrgyzstan	2010	Yes	Both	No	No/No
Belarus	2010	No	Government	Yes	Yes/Yes
Armenia	2013	No	None	Yes	Yes/No
Abkhazia	2014	Yes	Opposition	No	No/No
Ukraine	2014-2015	Yes	Government	No	Yes/Yes
Armenia	2018	Yes	None	Yes	No/No

(Forrás: [Baev, 2019.](#))

Az általánosabb trendek között ki kell emelni az alábbiakat: 1) a forradalmi események hatása nem terjed át a térségbeli államokra (összehasonlítva a 2010 előtti időszakkal); 2) a gazdasági tényezők hatása csökkent; 3) a forradalmi napirend elmozdult az általános céloktól, mint például a demokratikus reformoktól és Európához (Nyugathoz) való közeledéstől a konkrét célok felé, mint az aktuális elitek elmozdítása. Mindhárom trend igazolást nyert a 2018-as sikeres forradalomban, Örményországban.

Tehát a referenciacsoport alapján feltételezhetjük, hogy a belarusz krízis esetén a rendszerváltás bekövetkezésének valószínűsége nagyjából 50%, annak viszont kicsi az esélye, hogy a belarusz események tovagyűrűző hatása jelentkezni fog a térségben. A következőkben ezeket az általános, elnagyolt feltételezéseket szükséges verifikálni a Belarusz esetében mutatkozó sajátos, konkrét körülményekkel.

A BELARUSZ KRÍZIS FŐBB FORGATÓKÖNYVEI

A belarusz választások előtt is [készültek olyan scenárió-elemzések](#), amelyek a választás utáni helyzetet latolgatták. Az elmúlt időszakban kiadtak már [új scenárió-elemzést is](#), amely aktuálisabb, az új tények (pl.: kiterjedt tüntetéshullám, az erőszak alkalmazása) ismeretén alapszik. A hivatkozott előzményekre építve, de azoktól eltérő saját scenárió-elemzést az alábbiakban foglaljuk össze.

A jelenlegi tények ismerete mellett a Belarusz Köztársaság mostani politikai krízisének három főbb forgatókönyv szerinti alakulása vázolható fel:

- *Lukasenka politikai rendszerének összeomlása*; ezen alapforgatókönyv több változatban is megvalósulhat, kiemelten megkülönböztethetjük 1) az ellenzéki erők által elért összeomlást, illetve 2) a Lukasenka és közvetlen környezete által akaratlanul előidézett összeomlást (pl.: a brutalitás és erőszak újbóli alkalmazása a kívánthoz képest ellenkező hatást érhet el).
- *Rendezett politikai rendszerváltás megvalósulása*; ezen alapforgatókönyv több változatban is megvalósulhat, kiemelten megkülönböztethetjük 1) az ellenzéki erők elvárásai szerinti rendszerváltást, 2) Lukasenka elvárásai szerint végbemenő rendszerváltást. A forgatókönyv és annak változatai a rendezettség mértékében is különbözőek lehetnek.
- *Jelenlegi politikai rendszer stabilizálása* (az utóbbi valószínűsíthetően csak ideiglenes stabilizálást jelentheti).

Az *első forgatókönyv* hasonlítható a 2014-es ukrán forradalomhoz, mely feltételezi a jelenlegi politikai rendszer összeomlását, és a politikai elit jelentős mértékű kicserélését, valamint egy esetleges geopolitikai irányváltást is. Ebben az esetben nem zárható ki az orosz beavatkozás, ráadásul az ukrán scenárió sok szempontból elrettentő példa lehet (területvesztés; permanens konfliktus; a több, mint 13 ezer halott 2014-2020 között; gazdasági nehézségek; a pro-orosz politikai erők konzekvens jelenléte a politikai életben stb.) a belarusz belpolitika szempontjából. (Talán ezt támasztja alá a 2019 végén lebonyolított felmérés is, mely megmutatta, hogy [az ukrán lakosság 66%-a pozitívan értékelte Lukasenkát](#), nemzetközi szinten az állami vezetők között a legpozitívabban (a második legpozitívabb értékelést Merkel kancellár kapta, őt az ukrán lakosság 60%-a támogatta).) Az EU és az USA

első reakciója – kapcsolatfelvétel Moszkvával – azt mutatja, hogy a nemzetközi közösség nem érdekelt az ukrán forgatókönyv megismétlésében. Rövid távon feltételezhető, hogy ezek a legkevésbé valószínű forgatókönyvek. Közép és hosszú távon ez közepesen valószínű forgatókönyv lehet.

A *második forgatókönyv* hasonlítható a 2018-as örmény forradalomhoz, mely egy rendezett politikai rendszerváltást feltételez olyan módon, hogy az nem jár geopolitikai irányváltással, így elkerülhető az orosz beavatkozás. Oroszország ezt a forgatókönyvet preferálja, hiszen így érvényesíthetők az alapvető érdekei, és megerősíthető a belarusz belpolitikai működés, helyreállítható a belarusz társadalmi stabilitás. A forgatókönyv több változatát is el tudja fogadni az orosz fél: 1) ellenzéki feltételek mentén zajló rendszerváltás támogatható a belarusz társadalom oroszbarátságára, és a népszerű ellenzéki szereplők körében jelenlévő oroszbarát jelöltekre tekintettel, 2) Lukasenka feltételei mentén zajló rendszerváltás támogatható, hiszen a lezajlott események miatt az elnök oroszbarátsága újra előtérbe került (ráadásul a pro-Lukasenka politikai blokkból kikerülő jelölt is valószínűsíthetően folytatja az oroszbarát politikát). Nyilvánvaló, hogy a két opció között az utóbbit szívesebben támogathatja Oroszország, hiszen így egy kiismert partnerrel lesz dolga. Ezt a verziót erősítik a következő fejlemények: 1) Lukasenka alkotmányreform-javaslatja és az azzal összefüggő későbbi választás kiírásának ígérete, 2) Putyin és Lavrov nyilatkozatai, melyekben ezt a rendszerváltási forgatókönyvet támogatják (de ezt az opciót erősíti az is, hogy a belarusz kormányzat abbahagyta a kezdetben bevetett, és egyébként kontraproduktív, ráadásul Belaruszban példátlanul brutalitás erőszak eszközeinek alkalmazását, ami hatósági stratégiaváltás indikátora lehet). Lukasenka szempontjából is a rendezett politikai rendszerváltás a legoptimálisabb, hiszen így legalább részben megvédheti az eddigi politikai örökségét, mint például [a posztszovjet rendszerváltás stabilizálása](#), a gazdaság viszonylagos stabilitása, a szociális rendszerek működtetése. Az ellenzéki oldalon bejelentett párt alapítása is a rendezett politikai rendszerváltás irányába hathat, illetve ennek előnyben részesítését jelzik az ellenzék oldalán. Feltételezhetjük továbbá, hogy Lukasenka a következő időszakban várható utazása Moszkvába további elemeket tárhat fel ebből a rendszerváltási forgatókönyvről, itt [eshet szó a vonatkozó ütemezésről is](#). A folyamat várhatóan legalább egy évet vesz igénybe. Ez a legvalószínűbb forgatókönyv.

A *harmadik forgatókönyv* a meglévő rendszer és működés stabilizálása, konzerválása lehet. Azonban [az ellenzéki elköteleződés mértéke](#), és a várhatóan időként újra előkerülő instabilitás (újabb tüntetéshullámok) csökkentik ennek a forgatókönyvnek a valószínűségét, ahogyan a nemzetközi szereplők érdekei is ez ellen szólnak. Lukasenka elveszítette a politikai legitimitációját, és így a rendszer stabilizálása önmagában nem lesz elegendő az állam fenntartható működéséhez. (Ráadásul [egyek kutatások szerint](#), amennyiben a tüntetésekben részt vesz a lakosság 3,5%-a, akkor a követelt változás nagy valószínűséggel bekövetkezik. Belarusz lakossága [9 477 918 fő](#) és ennek megfelelően 331 728 fő jelenti a 3,5%-ot. [AP News szerint](#) az egyik legnagyobb tüntetés kb. 200 ezer fő

számlált csak Minszkben, országszerte lebonyolított tüntetések összlétszáma nagyobb lehet. Ez alapján inkább a tüntetések sikerével lehet számolni.) Feltételezhető, hogy rövid és közép távon ez közepesen valószínű forgatókönyv. Hosszú távon feltételezhető, hogy ezen forgatókönyvnek a valószínűsége a legalacsonyabb.

Amennyiben nem a második forgatókönyv valósul meg, úgy az első és harmadik dinamikája a következő módon alakulhat: a harmadik forgatókönyv (*a jelenlegi politikai rendszer stabilizálása*) nagyobb valószínűséggel érvényesülhet rövid és közép távon (pár hónaptól 1-2 évig), míg az első forgatókönyv (*Lukasenka politikai rendszerének összeomlása*) nagyobb valószínűséggel következik be hosszú távon (2-5 év). A vázolt időbeli dinamika is abba az irányba mutat, hogy az érintett szereplők számára célszerűbb előnyben részesíteni a második forgatókönyvet (*rendezett politikai rendszerváltás megvalósulása*).

A potenciális forgatókönyvekkel (2. táblázat.) és a megvalósulási valószínűséggel összefüggésben [érdemes áttekinteni a vonatkozó belarusz politikai szereplők körét](#) is, akik egy-egy forgatókönyv bekövetkezéséhez kapcsolódhatnak: annak megvalósulását preferálnák, annak megvalósulásában érdekeltek vagy annak megvalósulását el tudják fogadni. Négy kategóriába soroljuk a politikai szereplőket, azonban közben nem szabad megfeledkezni arról, hogy az említett kategóriák leegyszerűsítőek és részben mesterségesek:

- pro-orosz és/vagy geopolitikai *status quo* szereplők (Oleg Gaidukevich, Elvira Mirsalimova, Viktor Babariko és csapata)
- pro-európai szereplők (Andréi Sannikov, Alexander Milinkevich, Anatol Lyabedzka, Volha Kavalkova, Pavel Latushko)
- nacionalisták (Zianon Pazniak, Pavel Seviarynets, Alena Anisim)
- pro-Lukasenka szereplők (Sergey Rumas, Vladimir Makey)

Érdemes kiemelni, hogy az idej belarusz elnökválasztás legnépszerűbb jelöltjei között többen is a pro-orosz szereplők körébe sorolhatók (pl.: Valery Tsepkalo), ami arra utal, hogy Oroszország több lehetőséggel rendelkezik, elmentésben azon elemzésekkel, melyek szerint Oroszország csak Lukasenka támogatásában érdekelt. Ráadásul az orosz szempontból a pro-Lukasenka jelöltek is elfogadhatóak.

Fontos kiemelni, hogy Lukasenka támogatása nem szűnt meg teljesen. [AP News szerint](#) az egyik legnagyobb tüntetés Lukasenka elnök mellett kb. 50 ezer főt számlált csak Minszkben. [Szociológusok becslései szerint](#) Lukasenka támogatottsága országszerte elérheti a 3 milliót főt (kiemelten nyugdíjasok és állami dolgozók). Tekintve, hogy az országban kb. 7 millió szavazó van, Lukasenka támogatása – ezen szakértői becslés szerint – megközelítheti akár a 42%-ot.

Az ellenzéken belül is tapasztalhatóak kisebb-nagyobb nézeteltérések, ami már a fenti felsorolásból is egyértelmű, de a konkrét közös cselekvés kapcsán is megmutatkozik, például az új párt létrehozásának bejelentése kapcsán.

2. táblázat.

Alapforgatókönyvek		Politikai szereplők
Lukasenka politikai rendszerének összeomlása	az ellenzéki erők által elért összeomlás	pro-európai szereplők nacionalisták
	Lukasenka és közvetlen környezete által akaratlanul előidézett összeomlás	pro-európai szereplők nacionalisták
Rendezett politikai rendszerváltás megvalósulása	az ellenzéki erők elvárásai szerint végbemenő rendszerváltás	pro-európai szereplők nacionalisták pro-orosz és/vagy status quo szereplők
	Lukasenka elvárásai szerint végbemenő rendszerváltás	pro-európai szereplők nacionalisták pro-orosz és/vagy status quo szereplők pro-Lukasenka szereplők
A jelenlegi politikai rendszer stabilizálása (ideiglenes)		pro-Lukasenka szereplők pro-orosz és/vagy status quo szereplők

A vázolt áttekintésből jól látható, hogy a „Rendezett politikai rendszerváltás megvalósulása” forgatókönyv megvalósulása többé-kevésbé az összes, vagyis mind a négy kategóriába besorolt politikai szereplő számára elfogadható lehet, és ennek keretében minden érintett politikai erőnek el kell majd fogadnia bizonyos kompromisszumokat.

VITATHATÓ FELTÉTELEZÉS: BELARUSZ GAZDASÁGI HELYZETE KIEMELTEN ROSSZ A KELETI PARTNERSÉG ORSZÁGAI KÖZÖTT

Az ország [gazdasági modellje](#) az eddigiekben képes volt kedvezőbb eredményeket produkálni, és összehasonlításban viszonylag jó életszínvonalat és szociális biztonságot nyújtani a lakosságnak. Mindezt annak ellenére, hogy

a gazdasági modell részben a szovjet gazdasági rendszer elemeire épül, és a szakértők szerint idővel elkerülhetetlenek a többi posztszovjet országban lebonyolított gazdasági reformokhoz hasonló változások.

Mindeközben a belarusz gazdaság Oroszországhoz való [kötődése kiemelten erős](#): 1) a közvetlen külföldről beáramló tőkebefektetés (Foreign Direct Investment, FDI) 40% Oroszországból érkezik, 2) a belarusz államadóság 48%-át Oroszország birtokolja, 3) belarusz külkereskedelem 48% Oroszországhoz kötődik, míg a második legfontosabb partner, az EU esetén ez 18% stb. Belarusz gazdasági helyzete egészen pozitív, amikor a Keleti Partnerség többi országával hasonlítjuk össze (lásd az alábbi táblázatot).

3. táblázat.

2017	GDP	GDP per capita (PPP)
Belarusz	179,4 milliárd dollár	18,900 dollár
Ukrajna	369,6 milliárd dollár	8,800 dollár
Lettország	54,02 milliárd dollár	27,700 dollár
Litvánia	91,47 milliárd dollár	32,400 dollár
Lengyelország	1,126 billió dollár	29,600 dollár
Oroszország	4, 016 billió dollár	27,900 dollár
Örményország	28,34 milliárd dollár	9,500 dollár
Azerbajdzsán	172,2 milliárd dollár	17,500 dollár
Georgia	39,85 milliárd dollár	10,700 dollár
Moldova	23,72 milliárd dollár	6,700 dollár

NEMZETKÖZI KONTEXTUS ÉS POTENCIÁLIS HATÁSAI

A belarusz krízis és annak hatásai elsődlegesen az Európai Unió és Oroszország számára relevánsak, de a két entitás közül Oroszország számára van nagyobb jelentősége a válságnak, mert az ország biztonsági prioritásai részben az Orosz–Belorusz Államszövetség működésére épülnek. Az Egyesült Államok érdekei és szerepe sokban hasonlít az Európai Unió érdekeire és szerepére, azonban egyértelmű, hogy az egzisztenciális érintettsége kisebb, és így a szerepvállalása is mérsékeltebb (lásd az együttműködés elmúlt 1-2 évben

tapasztalt javulását Lukasenka elnökkel és a belarusz kormányzattal). Kína szerepét szintén nem szabad figyelmen kívül hagyni, annak ellenére, hogy az ország egzisztenciális érintettsége szintén kisebb, mint az EU és Oroszország esetében, de ennek potenciális szerepét is [érdemes mérlegelni](#) (itt az orosz-kínai együttműködéssel számolhatunk).

AZ EURÓPAI UNIÓ SZEREPE ÉS ÉRDEKEI

Az Európai Unió politikája és stratégiája Belarusz irányában [kettős értelmezést tesz lehetővé](#). Az egyik szerint az Európai Unió célja a demokratizálás és az abból remélhetőleg fakadó növekvő regionális biztonság elérése (értékelvű megközelítés). Ezen célhoz kapcsolódó eszközök két szinten kerültek érvényesítésre: a civil szereplőkkel való kapcsolatépítés, és azok támogatása az alulról jövő változás érdekében; valamint az ország vezetésének izolációja a szankciós politika révén. Ennek az értelmezésnek a célrendszerében megjelenhet a külső rendszerváltás (external regime change) is, bár [ennek elérésének valószínűsége rendkívül csekély](#). Ez az értelmezés továbbá implicite magába foglalja Belarusz geopolitikai irányváltását.

A másik értelmezés szerint az Európai Unió célja az ország függetlenségének (kiemelten Oroszországtól), stabilitásának és fejlődésének a támogatása (geopolitikai megközelítés). Ehhez kapcsolódó eszköz a „kritikus közeledés/együttműködés stratégiája” (*strategy of critical engagement*). Ez az értelmezés továbbá implicite elfogadja, hogy Belarusz geopolitikai irányultsága megmarad, azonban növekszik az autonómiája, s így az orosz-belarusz kapcsolatrendszer kiegyensúlyozottabbá válik.

A kettős értelmezés lehetősége [részben megjelenik](#) a stratégiai tervezési és megvalósítási szinten az Európai Szomszédsági Politikában (European Neighbourhood Policy, ENP), valamint a Keleti Partnerségben (Eastern Partnership, EaP) is. Ezt a kettőséget továbbá csak erősíti, hogy az Európai Unió tagállamai, nemzeti céljaik és érdekeik mentén, ennek a kettősségnek megfelelően két csoportba sorolhatóak aszerint, hogy mely értelmezést részesítik előnyben. Továbbá ennek fényében érthető, hogy a Belarusszal határos EU-tagállamok nemzeti érdekeik mentén az első értelmezést részesítik előnyben.

Az említett kettőség jellemzi az Európai Unió és Belarusz kapcsolatainak több mint két évtizedes [történeti alakulását](#) is: az alacsony szintű kommunikációt és együttműködést jelentő hosszabb időszakokat megszakították a rövidebb közeledés olyan időszakai, melyek a geopolitikai váltásokhoz, például a 2008-as orosz-grúz háborúhoz, vagy a 2014-es ukrán forradalomhoz (Majdan) kapcsolódtak.

[A jelenlegi belarusz krízis esetén az Európai Unió](#) egyfelől erős normatív jelzést kíván közvetíteni, és ennek megfelelően kiállni a demokratikus értékek mellett (szabad és tiszta választások, a véleménynyilvánítás szabadsága

stb.), másfelől mérsékelt, Oroszországgal való kiterjedt geopolitikai konfliktus valószínűségének csökkentését célzó kommunikációt és viselkedést priorizál. A körvonalazott megközelítés egyben arra is utal, hogy [a tagországok közötti konszenzus egyelőre alacsony szinten van. Az EU elsődleges realista prioritásai a jelenlegi helyzetben](#): az erőszak és vérrontás megelőzése, a kiterjedt geopolitikai konfliktus elkerülése és a Lukasenka utáni korszakra való felkészülés. A jelenlegi krízis a második, geopolitikai értelmezés irányába mozdítja el az Európai Unió egészét.

A nemzetközi szankciók kapcsán érdemes kiemelni, hogy [a „hippokratészi diplomácia” alapelvét \(„Ne árts!” elve\) érdemes követni](#). Az intézkedések meghatározása kapcsán először is oda kell figyelni a belarusz szükségletekre (pl.: a gazdasági szankciók elsősorban a társadalmat sújtják, ezért ezeket elvetette az ellenzék), és inkább kis léptékű kezdeményezésekre érdemes támaszkodni, például az erőszak alkalmazásáért felelős állami alkalmazottak és családtagjaik szankcionálása (nem utazhatnak be az EU területére). Az EU [eddig bejelentett szankciói](#) ezen az úton járnak. (Fontos megemlíteni ebben a körben is, hogy az EU és Oroszország közötti szankciós rendszer nyertese Belarusz volt, ugyanis [becslések szerint 2014 és 2017 között az embargó alá eső termékek kivitele Belaruszon keresztül 2,7 milliárd dollárt ért el.](#))

Lengyelország pozíciója az EU-n belül ezen a téren kiemelten fontos több szempontból is: külpolitikájában Belarusz kiemelt helyet foglal el számos ok miatt, itt hangsúlyosan említhetjük a kiterjedt történelmi és kulturális kapcsolatrendszert, a földrajzi közelséget (közvetlen szomszédság), a geopolitikai jelentőséget, a potenciális gazdasági érdekeket és az országban jelenlévő lengyel kisebbséget (4. táblázat), valamint részben az országban jelenlévő katolikus közösséget is.

4. táblázat.

Belarusz népesség (2020)	9,477,918
oroszkok (kisebbség)	8,3 %
lengyelek (kisebbség)	3,1 %
ukránok (kisebbség)	1,7 %
katolikusok (kisebbség)	7,1 %

Lengyelország kiterjedt támogatást biztosít mind a Belaruszban élő lengyel kisebbségnek, mind pedig a belarusz katolikus közösségnek, melynek vezetője a lengyel kisebbséghez tartozó Tadeusz Kondrusiewicz érsek (korábban az orosz katolikus közösséget is vezette). Az Európai Unió tagállamai számára kiemelten fontos a kisebbségek védelme és támogatása, különösen is a Keleti Partnerség országaiban.

VITATHATÓ FELTÉTELEZÉS: A BELARUSZ TÚNTETÉSHULLÁM GEOPOLITIKAI DIMENZIÓVAL RENDELKEZIK, A TÚNTETŐK OROSZELLENESEN ÉS NYUGATBARÁT IRÁNYULTSÁGÚAK

A belarusz társadalom általában pro-orosz beállítódású, nem is beszélve arról, hogy az orosz kisebbség aránya a belarusz lakosságon belül eléri a 8,3%-ot. A pro-orosz beállítódást számos indikátorral szokás szemléltetni, így például egy 2019-es [kutatás](#) szerint a belarusz lakosság 73,7% a hétköznapiakban és családjában is orosz nyelven beszél, további 12,3%-uk pedig az orosz és a belarusz nyelvet is, míg további 11,6% a két nyelv „kevert” változatát használja. Belarusz esetén viszonylag kevés felmérés készült el és érhető el, azonban a rendelkezésre álló kutatások is egyértelműen jelzik a pro-orosz beállítódást, lásd 3 különböző kutatást: 1) [mélyebb integrációt támogatja](#) 17%, a baráti viszonyt támogatja 75%; 2) [szövetségi kapcsolatot támogatja](#) 57,6%, partneri kapcsolatot támogatja 31,8%, neutrális kapcsolatot támogatja 10,2%, ellenséges kapcsolatot támogatja 0,2%; 3) [a jelenlegi államszövetséget támogatja](#) a lakosság 42%-a és 76%-uk támogatja a két ország közötti barátságos viszonyt.

Fontos továbbá, hogy [Belarusz rendkívül pozitívan nyilatkozik az Eurázsiai Gazdasági Unióról](#) (EGU) is: 51% hasznosnak és csupán 11% tartja károsnak az integrációt.

A BELARUSZ ESEMÉNYEKNEK JELENLEG NINCSEN GEOPOLITIKAI DIMENZIÓJA

OROSZORSZÁG SZEREPE ÉS ÉRDEKEI

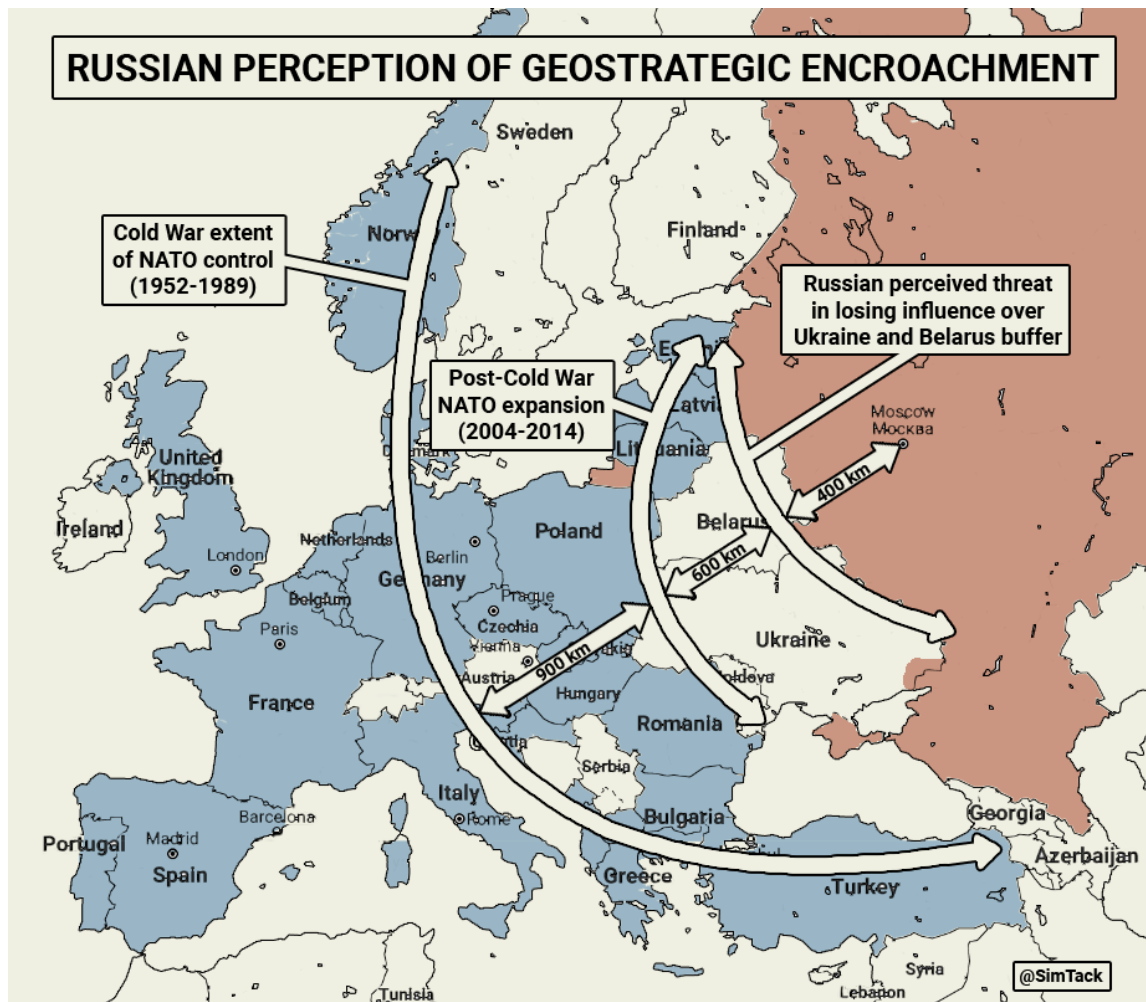
Oroszország számára Belarusz és a két ország kapcsolatrendszere főleg stratégiai jelentőségű, ennek keretében elsődlegesen geopolitikai és geoökonómiai szempontból az. Oroszország számára Belarusz stratégiai partner, és ennek megfelelően az átfogóbb politikai-védelmi integráció és az összehangoltabb külpolitika érdekében az orosz fél jelentős gazdasági előnyöket biztosít a belarusz félnek.

Oroszország nemzetbiztonsági érdekei szempontjából Belarusz kiemelt jelentőségű szövetséges (1. ábra):

- a jól felkészült belarusz haderő elsődleges védelmi vonalként értelmezhető Oroszország nyugati határain, beleértve 2016 óta működő közös légvédelmi rendszert, lásd az Orosz–Belorusz Államszövetség és Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete (KBSZSZ) vonatkozó szerződéseit.
- Belaruszterületénvankétoroszkatonaistratégiai létesítmény: interkontinentális ballisztikus rakétarendszerhez kapcsolódó létesítmény (*РЛС «Волга» в г. Ганцевичи*) és a haditengerészeti, tengeralattjárók kommunikációját biztosító létesítmény (*43-й узел связи ВМФ в г. Вилейка*).

- Az orosz-belarusz szövetség garantálja, hogy nem épül ki az a védelmi vonal, mely északon a Balti-tengernél kezdődik és délen a Fekete-tengerig tart (*Балтийско-черноморская дуга / Baltic-Black Sea arc*), hiszen Belarusz éppen középen megszakítja azt.
- Kiemelt fontosságú továbbá a Suwalki-folyosónak nevezett térséghez való hozzáférés Belarusz területéről, melynek [stratégiai szerepe](#) kiemelkedik mind NATO, mind Oroszország szempontjából.
- Fontos az orosz-belarusz együttműködés a védelemipar területén.
- Fontos az ország szerepe a logisztikában Kalinyingrád irányában.
- Az orosz-belarusz együttműködés sikere erősítheti Oroszország nemzetközi pozícióját, növelheti az orosz partnerség vonzerejét más szereplők számára.

1. ábra.

Belarusz geoökonómiai szempontból is fontos Oroszország számára, hiszen az Európai Unió felé vezető tranzi útvonalak többsége Belarusz területén keresztül épült ki, beleértve az olaj- és gázinfrastruktúrát.

Az orosz-belarusz kapcsolatokat, az azokban mutatkozó pozitívabb és negatívabb időszakokat a fenti tényezők befolyásolták, tehát az átfogóbb politikai-védelmi integráció és az összehangoltabb külpolitika felé ható és azt ellensúlyozó kezdeményezések, illetve a két folyamatot összekapcsoló gazdasági együttműködési kérdések.

Oroszország kiemelt szerepét a belarusz politikában és a jelenleg kialakult politikai krízisben több fontos tényező is meghatározza, ezek között kiemelhetjük az alábbiakat:

- Orosz–Belorusz Államszövetség, és a hozzá kapcsolódó történeti és kulturális tényezők,
- az orosz geopolitikai érdekek,
- a belarusz gazdasági érdekek,
- az orosz kulturális, politikai és gazdasági befolyás Belaruszban,
- az 2014-es ukrán forradalom előzménye, és az abból levonható tanulságok stb.

Oroszország érdekei között a belarusz krízis kapcsán érdemes kiemelni az alábbiakat:

- politikai stabilitás fenntartása a szövetséges államban,
- geopolitikai orientáció (oroszirányú orientáció, továbbá a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezet (KBSZSZ) és Eurázsiai Gazdasági Unió (EGU) tagság) megőrzése,
- kisebb mértékben a gazdasági kapcsolatok megőrzése.

Vagyis Oroszország elsődleges és reális prioritásai a jelenlegi helyzetben egybevágóak az Európai Unióéval: az erőszak és vérrontás megelőzése, a kiterjedt geopolitikai konfliktus elkerülése és a Lukasenka utáni korszakra való felkészülés.

Mindennek fényében erőteljesebb orosz beavatkozás Belaruszban két esetben képzelhető el:

- a jelenlegi belarusz geopolitikai orientáció erőteljes elmozdulása esetén, hiszen azt közvetlen geopolitikai fenyegetésként értelmeznék Moszkvában,
- a jelenlegi belarusz politikai rendszer összeomlása esetén, hiszen a politikai stabilitás és annak mentén biztosítható orosz érdekérvényesítés hasonlóan fontos prioritás, ráadásul összefügg az előző feltétellel.

Putyin témában tett eddigi nyilatkozatait tehát [retorikai szempontból érdemes értelmezni](#), amiből az derül ki, hogy azok célja az ellenzék és a nyugati államok figyelmeztetése, egyúttal Lukasenka megnyugtatása. A tényleges beavatkozás rendkívül költséges lenne Oroszország számára (pl.: ehhez nem adott a belpolitikai támogatás), így azt csak végszükség esetén vehetik elő, az előző két feltétel esetén.

REGIONÁLIS DINAMIKA ALAKULÁSA

B elarusz és Oroszország a kialakult krízisért részben a „lublini háromszög” (‘Lublin Triangle’, lengyel-litván-ukrán együttműködési formátum) országa-it hibáztatja¹. Ez a percepció vagy stratégiai kommunikáció a belarusz és orosz részről negatív irányba mozdítja el a regionális dinamikát, és a gyakorlatban is hatással lesz a régió működésére, biztonsági helyzetére. Véleményem szerint például nem zárható ki, hogy az elmúlt napokban a kelet-ukrajnai konfliktusban romló helyzet (tűzszüneti megállapodás megsértése, új típusú intézkedések bejelentése) összefüggésben lehet a belarusz krízissel és az említett percepcióval, ahogyan az egész minszki folyamatra is kihatással lehet.

A belarusz krízis kapcsán valóban Lengyelország és Litvánia a legaktívabb EU-tagországok, ők szorgalmazzák a legerőteljesebb fellépést Lukasenka politikai rendszere ellen, ahogyan az erős szankciós rendszer implementációját is.

A két ellentétes/ellenséges nézőpont ütközése miatt a regionális dinamika mindenképpen rosszabbra fordul, Belarusz bejelentette, hogy ellenszankciókat tervez szomszédos országok ellen. A negatív regionális dinamika hosszú távon egyik szereplőnek sem előnyös, azonban a feszültség csökkentésére utaló jelek az eddigiekben hiányoznak; a vonatkozó regionális folyamatok alakulását jelenleg nehéz előrejelezni.

***

Ö sszességében látható, hogy az Európai Unió és Oroszország érdekei a belarusz krízis rendezése kapcsán megegyeznek, vagyis mindkét nemzetközi szereplő egy rendezett rendszerváltásban, és az erőszak és vérrontás elkerülésében érdekelt, továbbá a kiterjedt geopolitikai konfliktus elkerülésében és a Lukasenka utáni korszakra való felkészülésben. Az orosz intervenciónak a valószínűsége pedig csak az említett két esetben nőhet meg: a belarusz geopolitikai orientáció elmozdulása, és a jelenlegi politikai rendszer összeomlása. A krízis rendezésének támogatása és a nemzetközi szereplők in situ együttműködése erre a két pillére támaszkodhat.

Minden felsorolt tényező és érdek miatt az Európai Unió számára fontos a *rendezett politikai rendszerváltás*. Ennek a forgatókönyvnek a keretében biztosítható a fent említett elsődleges érdekek érvényesítése (az erőszak és vérrontás megelőzése, a kiterjedt geopolitikai konfliktus elkerülése és a Lukasenka utáni korszakra való felkészülés).

Minden felsorolt tényező és érdek miatt Oroszország elsődleges célja a *rendezett politikai rendszerváltás*. Minden eddigi orosz döntés, politikai kommunikációja és a nemzetközi fellépése ezt a forgatókönyvet hívatott támogatni. Ez egyben

1 Lengyelország esetén az orosz médiában kiterjedt anyagok születnek arról, hogy milyen módszerek és eszközök révén valósul meg a beavatkozás: [Giedroyc doktrina \(Giedroyc doctrine\)](#), [Belsat](#), [Nexta](#) stb. Az ilyen beszámolók révén fény derülhet arra, hogy az orosz gondolkodásban hogyan szerveződik a potenciális befolyásolási kampány.

azt is jelenti, hogy Oroszország politikája nem kötődik kifejezetten Lukasenka személyéhez, az ő támogatása annyiban releváns, amennyiben a rendezett politikai rendszerváltást elősegítheti. A politikai rendszerváltás során Oroszország több olyan ellenzéki politikai szereplőt/jelöltet is el tud fogadni, ahogyan a pro-Lukasenka jelöltek is, akiknek megválasztása nem veszélyezteti az említett orosz érdekeket; ez összhangban van a belarusz belpolitikai helyzettel, mert az ellenzéki politikai szereplők között a többség rendelkezik orosz kötődéssel, számos népszerű politikai szereplő pedig kifejezetten pro-orosz nézeteket vall. Másfelől nem zárható ki, hogy Lukasenka ellenállást tanúsít majd azon orosz igénnyel szemben, hogy a politikai rendszerváltást végrehajtsa, elképzelhető, hogy az időhúzás vagy más stratégiák révén lassítja/szabotálja majd a folyamatot. Ennek eszközei egyébként Lukasenka azon nyilatkozatai, amelyek napirnden tartják a „Nyugat-Oroszország konfrontáció” esemény-értelmezést, és így növelik is a konfrontáció valószínűségét.

Nemzetközi szinten hangsúlyosan megjelennek a felhívások arra vonatkozóan, hogy az említett *rendezett politikai rendszerváltás a nemzetközi közvetítéssel* valósuljon meg, itt elsősorban az Európai Unió és az EBESZ szerepvállalása merült fel. Az előbbi részvétele/beavatkozása ellen határozottan kiállt Belarusz jelenlegi vezetése és Oroszország is. Az EBESZ részvétele, bár szintén ellenállásba ütközik, mégis elképzelhető egy kompromisszum keretében. Az EBESZ közvetítői szerepe azonban jelenleg kevesebb akadályba ütközne, ha a szervezet részt vett volna a belarusz elnökválasztás nemzetközi megfigyelésében, monitorozásában (ráadásul a részvétel révén pontosabb képünk lenne a belarusz választás egészéről, az ott felmerült problémák és jogsértések mértékéről stb.).

KÖVETKEZTETÉSEK

A scenárió-elemzés kapcsán azzal a feltételezéssel élünk, hogy rövid és középtávon

- a második forgatókönyv (*rendezett politikai rendszerváltás megvalósulása*) megvalósulásának a valószínűsége a legnagyobb,
- a harmadik forgatókönyv (a jelenlegi politikai rendszer stabilizálása) megvalósulásának valószínűsége közepes, és
- az első forgatókönyv (*Lukasenka politikai rendszerének összeomlása*) megvalósulásának valószínűsége a legalacsonyabb.

Amennyiben a második forgatókönyv nem valósul meg, úgy az első és harmadik dinamikája a következő módon alakulhat: a harmadik forgatókönyv (*a jelenlegi politikai rendszer stabilizálása*) nagyobb valószínűséggel érvényesülhet rövid és közép távon (pár hónaptól 1-2 évig), míg az első forgatókönyv (*Lukasenka politikai rendszerének összeomlása*) nagyobb valószínűséggel következik be hosszú távon (2-5 év). A vázolt időbeli dinamika is abba az irányban mutat, hogy az érintett szereplők számára célszerűbb előnyben részesíteni a második forgatókönyvet (*rendezett politikai rendszerváltás megvalósulása*).

A belarusz politikai szereplők (kormányzat és ellenzék) szempontjából a második forgatókönyv, vagyis a *rendezett politikai rendszerváltás* lehet az a legkisebb közös többszörös, melyben kompromisszumok révén megállapodhatnak, miközben a főbb célkitűzéseik mégis teljesülhetnek.

A főbb nemzetközi szereplők (Európai Unió és Oroszország) szempontjából a második forgatókönyv, vagyis a *rendezett politikai rendszerváltás* biztosíthatja a céljaik elérését és a súlyosabb konfliktus elkerülését.

Tehát a belpolitikai és a nemzetközi érdekek a második forgatókönyv irányába konvergálnak. A posztszovjet térség vonatkozó trendjei is azt üzenik, hogy a politikai rendszerváltás esélye jelentős. A Lukasenka által elveszített politikai legitimitáció is elkerülhetetlenné teszi a rendszerváltást. Ennek fényében csak a rendszerváltás módja és időbeli kiterjedtsége a kérdéses, ezeket még lehet irányítani. Elemzésünk szerint a két változó menedzseléséhez a belpolitikai és a nemzetközi szereplők a második forgatókönyvet részesíthetik előnyben (5. táblázat).

5. táblázat.

Alapforgatókönyvek		Valószínűség	
Lukasenka politikai rendszerének összeomlása	az ellenzéki erők által elért összeomlás	Valószínűtlen / unlikely (improbable) / 20-45%	25%
	Lukasenka és közvetlen környezete által akaratlanul előidézett összeomlás	Egyenlő valószínűség, esély / roughly even chance / 45-55%	35%
Rendezett politikai rendszerváltás megvalósulása	az ellenzéki erők elvárásai szerint végbemenő rendszerváltás	Valószínűtlen / unlikely (improbable) / 20-45%	25%
	Lukasenka elvárásai szerint végbemenő rendszerváltás	Valószínű / likely (probable) / 55-80%	75%
A jelenlegi politikai rendszer stabilizálása (ideiglenes)		Valószínűtlen / unlikely (improbable) / 20-45%	45%

Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a másik két forgatókönyv irányába ne mozdulhatna el az eseményláncolat. Az általam vázolt valószínűség meghatározása a jelenleg (2020. 09. 01.) elérhető információkra támaszkodik. Ugyanakkor számos új, és akár váratlan tényező, esemény felmerülhet a következő időszakban, amelyek más forgatókönyvek érvényesüléséhez vezethetnek. Az ilyen indikátorok között említhetjük például:

- az első forgatókönyv érvényesülése valószínűsíthető,
  - o ha Belarusz utcáin kiújul az első napokban tapasztalható erőszak,
- az harmadik forgatókönyv érvényesülése valószínűsíthető,
  - o ha az alkotmánymódosítási javaslat lekerül napirendről vagy az ahhoz kapcsolódó ütemterv időtávja túlzottan elnyújtott,
  - o ha az ellenzéki szereplők letartóztatásai, kiutasításai általánossá válnak stb.

Az előrejelzést az említett indikátorok fényében szükséges később aktualizálni, ahogyan a 2011-ben elindított [Good Judgement](#) projekt előrejelzéseit is folyamatosan újraértékelik. Ráadásul, mivel elemzésünk előrejelzési funkcióval rendelkezik, így azt utólag validálni kell, ahogyan azt [az EU Institute for Security Studies teszi a saját előrejelzéseivel](#).

Fő következtetés: Az eddigi tények alapján jelenleg Lukasenka elvárásai szerint megvalósuló – döntően rendezett és időben elnyújtott (néhány hónaptól egészen egy-két évig terjedő) – rendszerváltás a legrealisabb forgatókönyv.